

Һораузарға яуап бирер алдынан инструкцияны иғтибар менән укып сығығыз.

Башкорт теле буйынса Акмулла олимпиадаһының был турында текст буйынса эш тәкдим ителә. Бирелгән тексты иғтибар менән укып сыжккандан һуң 20 һорауға яуап бирергә кәрәк буласак, улар өс өлөшкә бүленә. 1-се (А) өлөшөндә һайланма яуаптар менән тест тәкдим ителә. Был теста 10 һорау, һәр һорауға 4 төрлө яуап килтерелә, шул яуаптар араһынан 1 дөрөс вариантты һайлап, һез яуаптар бланкыһында ошо эшкә тәғәйен шакмактарза тамға куйырға тейеш булаһығыз.

2-се (В) өлөшөндә 6 эш бирелә. Һораузары менән яуаптары ярашкан варианттарзы һандар һәм хәрәфтәр тәртибендә бирергә кәрәк була.

3-сө (С) өлөшөндә һораузарға кыска ғына яуаптар бирергә кәрәк буласак, был яуаптар һүззәрзән йәки һүзбәйләнештәрзән тороуы мөмкин, яуабығыз 17 знактан артмаһын.

4-се өлөштә текст буйынса инша язырға кәрәк булып, уны 2-се һанлы яуаптар бланкыһында башкарығыз.

Принтерзан сығарып алған яуаптар бланкыларында үзегез тураһында мәғлүмәттә, һораузарға яуаптарзы тултырып, иншаны язғандан һуң, был бланкыларзы сканер аша үткәрегез (бик булмағанда фотоға төшөрөгөз, йә компьютерығызза булған Paint программаһында эшлөгез, былай тағы ла уңайлырак) һәм электрон вариантын сайтка элегез. Сканкопияғыз (фотокопияғыз) бик асык, таза һәм укымлы булһын. Уңыштар һезгә!

Текст

(1) Әле күптән түгел наркомания тураһында без укып кына белә инек, ә хәзер ул эпидемия кеүек тарала. (2) Бер наркоман йыл эсендә был куркыныс ауырыуға биш-алты кешене йәлеп итә.

(3) Наркотик – урла,⁽¹⁾ үлтер,⁽²⁾ яңы доза табып кабул ит,⁽³⁾ юғиһә,⁽⁴⁾ мин һине кот оскос яфаларға дусар итәм,⁽⁵⁾ тип котортоп тороусы мәрхәмәтһез йәлләт. (4) Наркоман сираттағы уколын эшләһә,⁽¹⁾ йәки таблетка кабул итһә,⁽²⁾ бер телем икмәк ашаған ас кешеләй еңеллек кисерә,⁽³⁾ әммә был минуттарза ул,⁽⁴⁾ тормоштоң бөтә шатлыктарынан мәрһүм калып,⁽⁵⁾ үзен ғазаплы иртә үлемгә хөкөм итә.

(5) Кешеләрзе наркоманиянан коткарыр өсөн бөтә дөүләттәрзе лә каты саралар күрелә. (6) Башка юл юк. (7) Беззең илдә хатта бәләкәй генә доза наркотикты һаклау за закон тарафынан тыйыла һәм каты хөкөм ителә. (8) Шуға күрә белергә кәрәк: әгәр һезгә пакетлы порошок биреп, кемгәлер тапшырыуығыззы үтенделәр, ти. (9) Тентеү вақытында табылған бер генә грамм наркотик өсөн дә кулға алыу, хөкөм ителеү янай. (10) Кемдер быны махсус рәүештә эшләүе лә мөмкин. (11) Шуға күрә бер касан да, бер һиндәй оракта ла кулығызға наркотик алмағыз.

(12) Наркомания – шатлыклы шөғөл, шаярыу, компанияла матур итеп вақыт узғарыу түгел, ә төзәлеп булмаһылыҡ, ғазаплы ауырыу икәнен онотмағыз.

(Ю. Асыллов буйынса)

1-се өлөш

Был өлөштә 10 һорау, һәр һорауға 4 төрлө яуап килтерелә, шул яуаптар араһынан бер генә дөрөс вариантты һайлағыз

A1 2-се һөйләмдә һандарзың төркөмсәһен билдәләгез:

1. Сама, йыйыу һандары	3. Төп, сама һандары
2. Төп, кәсер һандары	4. Сама, рәт һандары

A2 4-се һөйләмдәге шатлыктарынан һүзе кайһы юлда ялғаузарға дөрөс бүленгән:

1. Шатлык-тар-ы-нан	3. Шат-лык-та-ры-нан
2. Шат-лык-тар-ын-ан	4. Шат-лык-тар-ы-нан

A3 3-сө һөйләмдә баш һөйләмдән хәбәре ниндәй һүз төркөмөнән килгән

1. Исем	3. Кылым
2. Сифат	4. Рәүеш

A4 6-сы һөйләм составы буйынса ниндәй төргә карай?

1. Ике составлы һөйләм	3. Билдәһез эйәле һөйләм
2. Билдәле эйәле һөйләм	4. Эйәһез һөйләм

A5 9-сы һөйләмдә эйә ниндәй һүз төркөмөнән килгән

1. Эйәһе юк	3. Сифаттан
2. Алмаштан	4. Исем кылымдан

A6 3-сө һөйләмдә һызыктың куйылышын аңлатығыз

1. Тиң киçәктәр менән дөйөмләштәрәүсе һүз араһына куйылған	3. Тура телмәр алдынан куйылған
2. Бер һүз төркөмөнән килгән эйә менән хәбәр араһына куйылған	4. Төшөп калған һөйләм киçәктәрә урынына куйылған

A7 6-сы һөйләмдә хәбәр ниндәй һүз төркөмөнән килгән?

1. Кылым	3. Исем
2. Мөнәсәбәт һүз	4. Хәбәрә юк

A8 11-се һөйләмдән төрөн билдәләгез

1. Билдәле эйәле һөйләм	3. Эйәһез һөйләм
2. Билдәһез эйәле һөйләм	4. Атама һөйләм

A9 11-се һөйләмдә тултырыусы ниндәй килештә тора ?

1. Төп килеш	3. Төшөм килеш
2. Төбәү килеш	4. Сығанак килеш

A10 5-се һөйләмә хәлдәрҙән төрөн билдәләгез

1. Максат һәм урын хәле	3. Максат хәле
2. Вақыт һәм урын хәле	4. Кире хәл

2-се өлөш

Быт өлөштә 6 эш бирелә. Нораузары менән яуаптары ярашкан варианттарзы һандар һәм хәрәфтәр тәртибдә бирегез

B1 2-се һөйләмдәге һүзбәйләнештәрҙән төрөн билдәләгез

1 Бер наркоман	А Ярашыу
2 Наркоман йәлеп итә	Б Башкарылыу
3 Куркыныс ауырыу	В Йәнәшәлек
4 Ауырыуға йәлеп итә	Г Һөйкәлеу

B2 11-се һөйләмгә ярашлы һүзбәйләнештәр төзөгөз

1 шуға күрә	А алмағыз
2 бер кәсан да	Б бер ниндәй

3	кулығызға	В	осракта ла
4	наркотик	Г	наркотик

В3 Һөйләмдәрҙә куйылған һызыктарҙың куйылышын аңлатығыз

1	2-се һөйләмдә	А	Тире. Бер һүз төркөмөнән килгән эйә менән хәбәр араһына куйылған
2	3-сө һөйләмдә	Б	Дефис. Парлы һүзәрҙә куйыла
3	12-се һөйләмдә	В	Тире. Тиң киҫәктәр менән дөйөмләштәрәүсе һүз араһына куйылған

В4 3-се һөйләмдә өтөрҙәрҙән куйылышын аңлатығыз

1	1-се өтөр	А	Инеш һүзҙе һөйләмдән айырыу өсөн
2	2-се өтөр	Б	Тултырыусы эйәрсән һөйләмдә баш һөйләмдән айырыу өсөн
3	4-се өтөр	В	Тиң һөйләмдәр араһына
4	5-се өтөр	Г	Тиң киҫәктәр араһына

В5 4-се һөйләмдә өтөрҙәрҙән куйылышын аңлатығыз

1	1-се өтөр	А	Айырымланған шарт хәле
2	2-се өтөр	Б	Айырымланған рәүеш хәле
3	3-се өтөр	В	Тиң һөйләмдәр араһына
4	4-се һәм 5-се өтөр	Г	Тиң киҫәктәр араһына

В6 11-се һөйләмдә һөйләм киҫәктәрен билдәләгез

1	бер ниндәй осракта ла	А	Эйә
2	кулығызға	Б	Тултырыусы
3	наркотик	В	Хәл
4	алмағыз	Г	Хәбәр

3-сө өлөш

Һорауҙарҙы укығыз һәм яуаптар бланкыһында ошо эшкә тәғәйен шакмактарҙа өлгөгә ярашлы яуаптарын язығыз. Яуаптарығыз һүзәрҙән йәки һүзбәйләнештәрҙән тороуы мөмкин, яуабығыз 17 знактан артмаһын.

- С1** Текста наркотик нимә менән сағыштырыла?
С2 Наркотик кулланыуҙың һөҙөмтәһе нимәгә килтерә?
С3 «Йәлләт» һүзен нисек аңлайһығыз?
С4 «Мәхрүм калыу»ҙы нисек аңлайһығыз?

4-се өлөш

Алда бирелгән текст буйынса иңша язығыз. Автор тарафынан күтәрелгән проблемаларға, автор карашына аңлатма бирегез (текстан күпләп цитата кулланмағыз). Уның карашы менән килешегез-килешмәүегезҙе язығыз. Ни өсөн? Үз яуабығызды тормоштан йә китаптан укып алған миҫалдар менән дәлилләгез.

Укылған текска нигезләнмәйенсә язылған эш баһаланмай.

Өгәр иңша тәкдим ителгән тексттың йөкмәткеһен генә һөйләп биреүгә королһа йә текст аңлатма бирелмәй генә күсереп язылһа, ундай эш нуль балл менән баһалана.

Иңшаны бөхтә башкарығыз, уны таза, аңлайышлы почерк менән язығыз.